

**MÜASİR KİTABXANAŞÜNASLIQDA REGIONAL
DİFERENSİASİYALI ELMİ TƏDQIQATLARDANADİR VƏ
QIYMƏTLİ NƏŞRLƏRİN MÜƏYYƏNLƏŞDİRİLMƏSİ
MEYARLARININ BƏZİ MƏSƏLƏLƏRİ
(Şəki-Zaqatala iqtisadi regionunun nümunəsində)**

Daşqın Məhəmmədli

*Bakı Dövlət Universitetinin Kitabxana resursları
və informasiya axtarış sistemləri kafedrasının müəllimi
dashqin.muhammedli@mail.ru*

***Xülasə:** Məqalədə müasir informasiyalaşdırılmış cəmiyyət şəraitində kitabxanaşünaslıq, bibliografiyaşünaslıq və kitabşünaslıq elmləri kompleksində meydana gələn bir sıra yeni tədqiqat istiqamətləri haqqında şərh verilir. Xüsusilə, müasir kitabxanaşünaslıqda meydana gələn yeni elmi istiqamət – “Nadir və qiymətli nəşr” anlayışı, bu anlayışın elmi-nəzəri, metodik və təcrübi qiymətləndirilməsinin əsas meyarları haqqında təhlil verilir. Eləcə də, dünya kitabxanaşünaslıq elmi üçün yeni mərhələdə meydana çıxan digər bir elmi istiqamət – “Regional kitabxanaşünaslıq” anlayışı, bu elmi istiqamətin əsas prioritetləri, gələcək inkişaf istiqamətləri ətrafında nəzəri ümumiləşdirilmə aparılır. Azərbaycan Respublikasında həyata keçirilən regional iqtisadi inkişaf proqramında regional kitabxanaşünaslığa dair müddəalar, həmçinin, digər ümumdövlət əhəmiyyətli hüquqi sənədlərdə bu aspektdə yer alan məsələlər təhlil olunaraq onların ölkənin regional informasiya sisteminin inkişafı və təkmilləşdirilməsinə verdiyi töhfələr ətrafında nəzəri təhlil əks etdirilir. Regional kitabxanaşünaslıq tədqiqatlarında nadir və qiymətli nəşrlərin araşdırılması məsələsinin aktuallığı əsaslandırılır, bu istiqamətdə mühüm nəzəri-elmi meyarlar qeyd edilərək onların əsaslandırılmasının metodoloji prinsipləri ortaya qoyulur. Respublikada səciyyəvi oxucu kontingentinə və tarixi multikultural əlamətlərinə görə fərqlənən Şəki-Zaqatala iqtisadi regionunun kitabxana-informasiya sisteminin sənəd-informasiya resursları kompleksində nadir və qiymətli nəşrlərin müəyyənəşdirilməsi meyarları nümunə kimi ortaya qoyulur.*

***Açar sözlər:** İqtisadi region, regional kitabxanaşünaslıq, kitabxana, sənəd, informasiya resursları, oxucu, informasiya cəmiyyəti, kataloq, nadir və qiymətli nəşr, klassik ədəbiyyat.*

XXI əsrin – informasiya əsrinin yeni ictimai-iqtisadi şəraitdə meydana çıxardığı əsaslı kəmiyyət və keyfiyyət dəyişiklikləri fonunda müstəqil Azərbaycan Respublikasında elmin, mədəniyyətin, təhsilin, xalq təsərrüfatının bütün sahələrinin dinamik tərəqqisi ölkəmizin sürətlə inkişaf etməsinə, aparılan uğurlu, mütərəqqi, pragmatik siyasət nəticəsində sivil dünyanın modern dövlətlərindən birinə çevrilməsinə gətirib çıxarmışdır.

Müstəqillik şəraitində Azərbaycan Respublikasında kitabxanalarının sosial funksiyaları tamamilə yeni mahiyyət kəsb etmiş, kitabxana işi xalq təsərrüfatının

rüfatının bütün istiqamətlərinin başlıca informasiya sistemində çevri informasiyalaşdırılmış cəmiyyətin qarşısında qoyduğu tələblərə müvafiq konsepsiyası müəyyənləşdirilmiş, spesifik milli ənənələr qorunmaq qabaqcıl təcrübənin mütərəqqi forma və üsullarının təcrübədə tətbiq yer verilmiş, informasiya texnika və texnologiyalarının imkanları bəhrələnilmiş, beləliklə, kitabxanalar xalqımıza, millətimize, milli cəmiyyətimizə xidməti etibarilə ən böyük sosial funksiyalar özündə ehtiva edirlər. Təsadüfi deyildir ki, 28 dekabr 1998-ci ildə Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi tərəfindən qəbul edilmiş və 12 mart 1999-cu ildə Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilmiş "Kitabxana işi haqqında" Qanunla "Kitabxana – elm, mədəniyyət, təhsil və tərbiyə müəssisəsi kimi, çap əsərləri və informasiya daşıyıcılarını toplayıb mühafizə edən, onların sistemli istifadəsini təmin edən, cəmiyyətin intellektual və mənəvi potensialını artırmaq xidmət göstərən sosial institut"dur [8, s.252].

Kitabxanalar mədəniyyətin mühüm sahəsi kimi daim ölkənin mənəvi, ictimai-siyasi inkişafında böyük mövqə tutmuş, obyektiv funksiyalar həyata keçirərək xalqın maariflənməsinə, elmi və mədəniyyətin inkişafına və inkişafına, ictimai ideologiyanın obyektiv istiqamətlərinin həlledici təsir göstərərək bilməmişdir. Qədim zamanlardan bu günə qədər cəmiyyətin tarixi inkişaf prosesinin müxtəlif mərhələlərinin böyük sənəd axınına idarə edən, tənzimləyən, sistemləşdirən, məqsədlərə təqdim edən kitabxanaların fondlarında əsrlərin, minilliklərin özündə əks etdirən nadir sənədlər, qiymətli nəşrlər toplanmışdır.

Azərbaycan xalqı dünyanın ən qədim xalqlarından biri kimi, zəsiyasının beşiyi sayılan qədim şumer mədəniyyətinə yaxın, demək olar ki, eyni coğrafiyada bu mədəniyyətlə sıx təmasda olmuş, bu təmasın nəticəsi olaraq mədəniyyətlər qarşılıqlı əlaqədə inteqrasiya etmişdir. İndi bu dövrdən bu günədək böyük bir mədəni coğrafiyada formalaşmış mədəniyyəti öz tarixi ənənələri, spesifik milli-mədəni xüsusiyyət zəngin tarixə malikdir. Bu mədəniyyətin ayrılmaz və ən mühüm tərkib hissəsi olan kitabxanalarımızın fondlarında tarixi xalqımızın tarixi qədər öz mahiyyəti etibarilə müstəsna qiymətə, unikalığa və nadir elementlərə malik olan zəngin sənəd kütləsi formalaşmışdır.

Azərbaycan kitabxanalarının fondlarında minilliklər boyu formalaşan nadir və qiymətli sənəd nümunələrinin müvafiq meyarlar əsasında müəyyənləşdirilməsi, təhlili və öyrənilməsi, sistemli elmi şərhli, milli-mədəni elementlərinin xarakterik xüsusiyyətlərinin aydınlaşdırılması, çağdaş mədəniyyətin və sosial-mədəni həyatın özünəməxsus aspektləri fonunda araşdırılması və ümumiləşdirilməsi müasir kitabxanaşünaslıq, bibliografyaşünaslıq, kitabşünaslıq, sənədşünaslıq, mədəniyyətşünaslıq, mədəniyyət tarixi və s. kimi elmlər qarşısında duran olduqca aktual problemlərdəndir.

İş, yeni xidmət bərabər, nə geniş an ciddi lətçiliyi-institut-cu ildə iqqında" formasi-ər infor-istifadə-inkişafına

ii, mədə-sial funk-agörüşü-nətləndi-nə qədər yaratdığı önlü isti-yaddaşını

şər siviliz-olur ki, ictimai nati-hz həmin Azərbaycan ictimai etibarilə ib hissəsi dim olan, əsərə malik

Cəmiyyətdə kitabxanaçılıq proseslərinin inkişaf qanunauyğunluqlarını, xassələrini, xarakterini, strukturunu və çap əsərlərindən, elektron vasitələrdən, elektron sənədlərdən ictimai istifadənin tədqiqi problemlərini tədqiq edib öyrənən humanitar elm olan kitabxanaşünaslıq elmi qarşısında Azərbaycan Respublikasının müstəqilliyi şəraitində ölkə kitabxanalarında müvafiq tarixi-mədəni, elmi-nəzəri, hüquqi-təşkilati və metodoloji-praktiki meyarlar əsasında toplanan, mühafizə olunan nadir və qiymətli nəşr nümunələrinin hətərəfli elmi araşdırılması, spesifik elementlərinin, müddələrinin xarakterik cəhətlərinin müəyyənləşdirilərək meydana çıxarılması, həmin nadir və qiymətli nəşr nümunələrinin xalqın milli-mədəni irsinin əvəzsiz nümunələri kimi müasir informasiya texnologiyalarının imkanlarından bəhrələnməklə etibarlı sosial istifadəsinin təşkili, onların elektron vasitələrə, elektron informasiya daşıyıcılarına köçürülməsinin, eləcə də, ölkə kitabxanalarının fondlarında toplanan bu nəşrlərin optimal məqsədyönlü ictimai dövriyyəsinin effektiv təşkili məqsədilə elektron kataloqlarının, elektron kitabxanalarının yaradılması mexanizminin işlənilməsi hazırlanması kimi ciddi aktuallıq kəsb edən elmi-metodoloji vəzifələr dayanır.

Müasir kitabxanaşünaslıq elmi qarşısında mühüm aktuallıq kəsb edən bu problemin – çoxsaylı ölkə kitabxanalarımızın zəngin sənəd-informasiya fondlarının ən mühüm hissəsini təşkil edən, ayrı-ayrı spesifik xüsusiyyətlərinə (ümummilliyət mədəni əhəmiyyətinə, tarixi özəlliklərinə, nəşr fərqliliyinə, elmi unikalığına və s.) görə digər sənəd növ və tiplərindən əsaslı şəkildə fərqlənən, nadir və qiymətli ədəbiyyatın kompleks araşdırmalara, fundamental elmi tədqiqatlara cəlb edilərək, milli elmləşünaslığımız, mədəniyyətşünaslığımız, bütövlükdə milli mədəniyyət tariximiz üçün müstəsna əhəmiyyət kəsb edən və bununla da, demək olar ki, bütövlükdə Vətən tariximizin öz tədqiqat əhatəsi baxımından ən genişmiqyaslı elmi sistemləşdirmə və ümumiləşdirilmələrindən birinin yerinə yetirilməsi kitabxanaşünas tədqiqatçılarımız qarşısında dayanan ümdə metodoloji istiqamət kimi xarakterizə edilməlidir.

Azərbaycan Respublikasının kitabxanalarında nadir və qiymətli nəşrlərin müəyyənləşdirilməsi, mühafizəsi və istifadəsinin meyarları Azərbaycan Respublikasının bir çox hüquqi sənədlərində: 1995-ci ildə qəbul edilmiş ilk demokratik milli ana qanunumuz olan Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında, "Mədəniyyət haqqında" (1998), "Tarix və mədəniyyət abidələrinin qorunması haqqında" (1998), "İnformasiya, informasiyalaşdırma və informasiyanın mühafizəsi haqqında" (1998), "Kitabxana işi haqqında" (1998), "Nəşriyyat işi haqqında" (2000) qanunların qəbul edilməsi və tətbiqi, eləcə də, "Azərbaycanda kitabxanaların fəaliyyətinin yaxşılaşdırılması haqqında" (2007) və "Azərbaycan Respublikasında kitabxana-informasiya sahəsinin 2008-2013-cü illərdə inkişafı üzrə Dövlət Proqramının təsdiq edilməsi haqqında" (2008) Azərbaycan Respublikası prezidentinin sərəncamlarında və s. əks etdirilmişdir.

Qeyd edilən dövlət sənədlərinin hər birində məhz respublika kitabxanalarında toplanan sənəd kütləsi sistemində bu və ya digər xüsusiyyətləri etibarilə nadir və qiymətli hesab olunan sənədlərə (nəşrlərə) dair əhəmiyyətli müd-

dəalər öz əksini tapmışdır. Həmin müddəalardan doğan və kitabşünaslıq, bibliografiyaşünaslıq, kitabşünaslıq, mədəniyyətşünaslıq, məsənədşünaslıq, informasiologiya və s. elmləri qarşısında əsaslı fundamental araşdırma və ümumiləşdirmələr tələb edən elmi-nəzəri problemlərin hərtərəfli həlli, qeyd etdiyimiz kimi, artıq qaçılmaz meydana çıxır.

Xüsusilə, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin 2008-ci il tarixli sərəncamı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikasında kitabxana-informasiya sahəsinin 2008-2013-cü illərdə inkişafı üzrə Milli Proqramı"nda [4] bir çox konkret hüquqi-elmi müddəalar, müvafiq struktur, kitabxanaşünaslıq elmləri kompleksinin mütəxəssisləri, kitabxanaların müəssisələri, kitabxanaşünaslıq üzrə elmi-tədqiqat müəssisələri və vafiq aspektdə qoyulan konkret vəzifələr problemin aktuallığını əyədə şərtləndirən amil kimi xarakterizə olunur.

Eyni zamanda Cəmiyyətdə gedən qlobal dəyişikliklər, yəni kitabxana-informasiya proseslərinə də güclü təkan verir, müasir kitabşünaslıq, bibliografiyaşünaslıq, kitabşünaslıq və informasiya elmləri fəaliyyətini sürətləndirir, yeni istiqamətlərin, tədqiqat sahələrinin yaradılması, bu elmlərin qarşısında duran əsas məsələlərdən biri regionların informasiya infrastrukturunun, kitabxana-informasiya resurslarının öyrənilməsi, bu informasiya resurslarının yerləşməsi, istifadəsi, müəyyənləşdirilməsi, kitabxana-informasiya sistemlərinin monitorinqi, istifadəçilərin informasiya ehtiyacının müasir vəziyyətinin tədqiqatına cəlb edilməsi və təkmilləşdirilməsi yollarının müəyyən edilməsidir. İnformasiyalaşdırılmış cəmiyyətdə regional kitabxana-informasiya idarə edən, ondan səmərəli istifadəni təmin edən, informasiya vasitəsilə tənzimləyən, informasiya konsaltinqinin dəyərlərini artırmağa əhəmiyyətli töhfələri vardır.

Müasir kitabxanaşünaslıqda və bibliografiyaşünaslıqda ölkəmizə xas olan, onun ayrı-ayrı regionlarında kitabxana-informasiya və informasiya resurslarının düzgün və səmərəli yerləşdirilməsi və onlardan optimal istifadəsi tədqiqatına cəlb edilməsi mühüm əhəmiyyətə malikdir. Ölkəmizdə bibliografik informasiya mərkəzlərinin istehsal etdiyi və saxladığı informasiya resurslarının, ilkin sənəd kütləsinin və axınının inkişaf meyillərinin arxivləşdirilməsi məsələsində məlum olmuşdur ki, kitabxana-informasiya ehtiyatlarının artırılması cəmiyyətin sürətlə artan informasiya tələbatına əsasən cavab verə bilər.

Son illərdə Azərbaycan iqtisadiyyatının sürətli inkişafı, ölkənin iqtisadi qüdrətinin daha da möhkəmlənməsi respublikamızın regionlarında sürətli iqtisadi inkişafı təmin edən kompleks tədbirlərin həyata keçirilməsi zərurətini yaradır. Ölkə daxilində uğurlu siyasi və iqtisadi siyasət həyata keçirən prezident İlham Əliyev tərəfindən "Azərbaycan Respublikasının regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramının (2004-2008-ci illər) təsdiq edilməsi haqqında" (11 fevral, 2004), "Azərbaycan Respublikası regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı

şünaslıq, informasiyaşünaslıq, mədəniyyətşünaslıq, məsənədşünaslıq, informasiologiya və s. elmləri qarşısında əsaslı fundamental araşdırma və ümumiləşdirmələr tələb edən elmi-nəzəri problemlərin hərtərəfli həlli, qeyd etdiyimiz kimi, artıq qaçılmaz meydana çıxır.

İlham Əliyevin 6 oktyabr 2008-ci il tarixli sərəncamı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikasında kitabxana-informasiya sahəsinin 2008-2013-cü illərdə inkişafı üzrə Milli Proqramı"nda [4] bir çox konkret hüquqi-elmi müddəalar, müvafiq struktur, kitabxanaşünaslıq elmləri kompleksinin mütəxəssisləri, kitabxanaların müəssisələri, kitabxanaşünaslıq üzrə elmi-tədqiqat müəssisələri və vafiq aspektdə qoyulan konkret vəzifələr problemin aktuallığını əyədə şərtləndirən amil kimi xarakterizə olunur.

Eyni zamanda Cəmiyyətdə gedən qlobal dəyişikliklər, yəni kitabxana-informasiya proseslərinə də güclü təkan verir, müasir kitabşünaslıq, bibliografiyaşünaslıq, kitabşünaslıq və informasiya elmləri fəaliyyətini sürətləndirir, yeni istiqamətlərin, tədqiqat sahələrinin yaradılması, bu elmlərin qarşısında duran əsas məsələlərdən biri regionların informasiya infrastrukturunun, kitabxana-informasiya resurslarının öyrənilməsi, bu informasiya resurslarının yerləşməsi, istifadəsi, müəyyənləşdirilməsi, kitabxana-informasiya sistemlərinin monitorinqi, istifadəçilərin informasiya ehtiyacının müasir vəziyyətinin tədqiqatına cəlb edilməsi və təkmilləşdirilməsi yollarının müəyyən edilməsidir. İnformasiyalaşdırılmış cəmiyyətdə regional kitabxana-informasiya idarə edən, ondan səmərəli istifadəni təmin edən, informasiya vasitəsilə tənzimləyən, informasiya konsaltinqinin dəyərlərini artırmağa əhəmiyyətli töhfələri vardır.

Müasir kitabxanaşünaslıqda və bibliografiyaşünaslıqda ölkəmizə xas olan, onun ayrı-ayrı regionlarında kitabxana-informasiya və informasiya resurslarının düzgün və səmərəli yerləşdirilməsi və onlardan optimal istifadəsi tədqiqatına cəlb edilməsi mühüm əhəmiyyətə malikdir. Ölkəmizdə bibliografik informasiya mərkəzlərinin istehsal etdiyi və saxladığı informasiya resurslarının, ilkin sənəd kütləsinin və axınının inkişaf meyillərinin arxivləşdirilməsi məsələsində məlum olmuşdur ki, kitabxana-informasiya ehtiyatlarının artırılması cəmiyyətin sürətlə artan informasiya tələbatına əsasən cavab verə bilər.

Son illərdə Azərbaycan iqtisadiyyatının sürətli inkişafı, ölkənin iqtisadi qüdrətinin daha da möhkəmlənməsi respublikamızın regionlarında sürətli iqtisadi inkişafı təmin edən kompleks tədbirlərin həyata keçirilməsi zərurətini yaradır. Ölkə daxilində uğurlu siyasi və iqtisadi siyasət həyata keçirən prezident İlham Əliyev tərəfindən "Azərbaycan Respublikasının regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramının (2004-2008-ci illər) təsdiq edilməsi haqqında" (11 fevral, 2004), "Azərbaycan Respublikası regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı

Dövlət Proqramı (2009-2013-cü illər) təsdiq edilməsi haqqında" (14 aprel 2009-cu il), "Azərbaycan Respublikası regionlarının 2019-2023-cü illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı"nın təsdiq edilməsi haqqında 29 yanvar 2019-cu il tarixli Fərmanı, "Azərbaycanda kitabxana-informasiya sahəsinin 2008-2013-cü illərdə inkişafı üzrə "Dövlət Proqramı"nın (2008, 6 oktyabr) qəbul edilməsindən sonra bu məsələ əlaqədar təşkilatların diqqət mərkəzindədir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin sərəncamı ilə təsdiq edilən "Azərbaycanda kitabxana-informasiya sahəsinin 2008-2013-cü illərdə inkişafı üzrə "Dövlət Proqramı" (2008) [4] kitabxana-informasiya işi tarixində öz məzmunu, əhatə dairəsi, konkretliyi ilə fərqlənən kitabxana işinin məqsəd və vəzifələrini, kitabxanaların inkişaf istiqamətini, maddi-texniki bazasının möhkəmlənməsini, kitabxana xidmətinin planlı şəkildə elmi əsaslar üzərində qurulmasını, dövlət tərəfindən maliyyələşdirilməsini, görüləcək işlərin konkret icra tarixini dəqiq rəqəmlərlə göstərən, hər bir əlaqədar müəssisələrin üzərinə konkret vəzifələr qoyan dövlət əhəmiyyətli sənəd kimi mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

"Azərbaycan Respublikasında regionların sosial-iqtisadi inkişafı "Dövlət Proqramı"na (2004-2008-ci illər) müvafiq olaraq respublikamız 10 iqtisadi regiona bölünmüşdür. [12, s.111]. Bu iqtisadi regionların hər birinə daxil olan inzibati rayonlarda müxtəlif əlamət və meyarlarına görə diqqəti cəlb edən və regional kitabxanaşünaslıq nəzəriyyəsi kontekstində araşdırılması vacib olan zəngin kitabxana-informasiya şəbəkəsi mövcuddur. Bu iqtisadi regionlar iqtisadi-coğrafi mövqeyinə, təsərrüfat əhəmiyyətinə, əhalisinin etnik tərkibinə, demografik vəziyyətinə və s. görə bir-birindən fərqlənir. İqtisadi regionlar içərisində bir sıra spesifik əlamətlərinə baxımdan, xüsusilə, kitabxana-informasiya şəbəkəsinin paylanması və oxucuların multikultural tərkibi baxımından Şəki-Zaqatala iqtisadi regionu fərqlənir. İqtisadi regiona Şəki, Qax, Zaqatala, Qəbələ, Oğuz, Balakən inzibati rayonları daxildir. Şəki-Zaqatala iqtisadi regionu respublikanın şimal-şərq hissəsində yerləşir və əlverişli təbii-coğrafi şəraiti, təbii sərvətləri ilə bu bölgənin iqtisadi inkişafına müsbət təsir göstərir. Şəki-Zaqatala iqtisadi regionuna daxil olan ayrı-ayrı inzibati rayonların əhalisinin sayı və milli tərkibi də müxtəlifdir. Ümumi əhalinin 77,7%-ni azərbaycanlılar, 9,6%-ni avarlar, 5,3%-ni ləzgilər, 3%-ni saxurlar, 2,3%-ni gürcülər, qalan hissəsini isə ayrı-ayrı etnik qruplar təşkil edir. Şəki-Zaqatala iqtisadi regionu üzrə ümumi əhalinin 30,3%-i Şəki, 20,7%-i Zaqatala, 16,1%-i Balakən, 15,9%-i Qəbələ, 9,8%-i isə Qax rayonunda yerləşir [5, s.29].

Respublikamızın müstəqillik şəraitində regionlarda yerləşən mərkəzləşdirilmiş kitabxana sistemlərinin hər birinin fəaliyyətinin tədqiq edilib öyrənilməsi və onların işinin elmi əsaslar üzərində qurulması, gələcək inkişaf perspektivlərinin müəyyənləşdirilməsi mühüm əhəmiyyətə malikdir. Beləliklə, regionların inkişafına dövlət tərəfindən önəm verildiyi müasir şəraitdə regional kitabxanaşünaslıq və informasiya, bibliografiyaşünaslıq, kitabşünaslıq sahəsində elmi-tədqiqatların aparılması, sahənin inkişafı üçün nəzəri və təcrübi bazanın yaradılması böyük əhəmiyyət kəsb edir. Əgər kitabxanaşünaslıq ölkə sə-

viyyəsinə vahid bir tam kimi qəbul etsək, regional kitabxanın özəyində durduğunu cəsarətlə söyləmək olar. Buna görə kitabxanaşünaslığın inkişafı, regionlarda kitabxana-informasiyanın öyrənilməsi, fundamental tədqiqatlara cəlb edilməsi, bu iş tədqiqat işlərinin, dissertasiyaların yazılması günümüzdə ciddi edir. Eləcə də, regional kitabxanaşünaslığın öyrənilməsi, regiona-informasiya fəaliyyətinin əsaslarının ümumiləşdirilməsi, regiona-informasiya resurslarının sistemində nadir və nadir naşünaslıqda sənəd-informasiya resursları sistemində nadir və nadir müəyyənləşdirilməsinə dair əsaslandırılmış nəzəriyyənin o müasir kitabxanaşünaslıqda əsas vəzifələrindən biridir.

Ümumiyyətlə, iqtisadi regionlaşdırılma anlayışı müasir sosial-iqtisadi, elmi və mədəni inkişafında mühüm anlayışdır. Bu anlayış-siyasi, iqtisadi, sahə iqtisadiyyatı, regional iqtisadi coğrafiya, sosiologiya, eləcə də, kitabxanaşünaslıq, naşünaslıq, sənədsünaslıq və s. ictimai elmlərin anlayışlar sistemində riya kimi durur. Müasir dövrdə iqtisadi region xalq təsərrüfatının bir sıra sahələrinin, o cümlədən, kitabxana işinin inkişafı məsi və idarə edilməsinin əsas obyektlərindəndir. İqtisadi region bir region başa düşülür ki, onun ərazisində sənaye və iqtisadi coğrafi mövqeyinə uyğunlaşdırılır, təbii və intellektual resursları və bu resurslardan səmərəli istifadə nəticəsində regionun sosial-iqtisadi təminatı olmur.

Azərbaycan Respublikasının iqtisadi regionlarının kitabxana infrastrukturunun müxtəlif aspektlərdən təhlili və ümumiləşdirilməsinin regionlar üzrə tarazlı inkişaf modelini müəyyənləşdirilməsinə əsaslandırılması və perspektiv müddələrinin əksini tələb edir.

Azərbaycan Respublikasının Şəki-Zaqatala iqtisadi regiona-informasiya infrastrukturunun inkişafının modelləşdirilməsinin regionun elmi, tarixi, mədəni səviyyəsi, sosial-ictimai və siyasi da müəyyənləşdirilməlidir. Belə ki, nəzəri ədəbiyyatdan məlum region öz iqtisadi-coğrafi mövqeyinə, əhalinin etnik tərkibinin folklor, məişət, adət-ənənə, dil və s. xüsusiyyətlərinə görə regionlara nəzərən fərqli xüsusiyyətləri ilə səciyyələnir.

Şəki-Zaqatala iqtisadi regionunda çoxəsrlik multikultura inkişafı başlamış və bu mühitdə həmrəylik, dostluq və qardaşlıq, mehriban prinsipləri üzərində zəngin tarix yaranmışdır. Şəki-Zaqatala iqtisadi regionunda əsrlərdir eyni ideologiyaya – Azərbaycançılıq ideologiyasına, vahid xalq, vahid dövlət amalına köklənən ictimai-mənəvi mühit formalaşmış və bu mühitin yetişməsində regional kitabxanaların, mədəniyyət müəssisələrinin xüsusi xidməti olmuşdur.

Şəki-Zaqatala iqtisadi regionunun tərkibinə daxil olan inzibati rayonlarda – Balakən, Qax, Zaqatala, Şəki, Qəbələ, Oğuz rayonlarında kitabxana-informasiya infrastrukturunun əlaqələndirilməsi, informasiya resurslarının və qarşı-

naşılıq bu təməlinə regional kitabxana infrastrukturunun inkişafında elmi-aktuallıq kəsb arda kitabxanaşünaslıqda əsaslandırılmış nəzəriyyənin o müasir kitabxanaşünaslıqda əsas vəzifələrindən biridir.

Regionların əsaslı yer tutduğu iqtisadi, sosial-geoxrafiaşünaslıq kateqoriyası və mədəniyyət tənzimlənməsi regionun iqtisadi inkişafında əsaslı yer tutur.

Regionların inkişafında əsaslı yer tutur.

Regionların inkişafında əsaslı yer tutur.

Regionların inkişafında əsaslı yer tutur.

Regionların inkişafında əsaslı yer tutur.

naşılıq bu təməlinə regional kitabxana infrastrukturunun inkişafında elmi-aktuallıq kəsb arda kitabxanaşünaslıqda əsaslandırılmış nəzəriyyənin o müasir kitabxanaşünaslıqda əsas vəzifələrindən biridir.

Ədəbiyyat

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası // 12 noyabr 1995-ci ildə qəbul edilmişdir (24 avqust 2002-ci il tarixdə olan dəyişiklik və əlavələr). – Bakı: Qanun, – 2002, – 48 s.
2. Azərbaycan kitabxanaları XXI əsrin informasiya məkanında. I və II c // Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi. Bakı: Nurlar, 2007, – 820 s.
3. Azərbaycanda kitabxanaların fəaliyyətinin yaxşılaşdırılması haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı // Azərbaycan, 2007, 21 aprel.
4. Azərbaycan Respublikası regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı (2004-2008) // Azərbaycan, 2004, 11 fevral.
5. Azərbaycan Respublikası regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı (2009-2013) // Bakı, Nurlar, 2009, – 184 s.
6. Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi. Azərbaycanın statistik göstəriciləri 2017: statistik məcmuə // Azərb. Resp. Dövlət Statistika Komitəsi. Bakı: Səda, 2009, – 465 s.
7. Azərbaycan Respublikasında kitabxana-informasiya sahəsinin 2008-2013-cü illərdə inkişafı üzrə Dövlət Proqramı // Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya: elmi-nəzəri və təcrübi jurnal, – 2008, № 2, S.6-29.
8. Bayramova İ.Z. Azərbaycan Respublikası regionlarının kitabxana-informasiya resurslarının yerləşməsi vəziyyəti // Bakı. – Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya: elmi-nəzəri və təcrübi jurnal, – 2011. № 2, –250-258 s.
9. Əliyeva-Kəngərli, A. Müasir Azərbaycanda elmin informasiya təminatı və kitabxanalar / A.Əliyeva-Kəngərli. – Bakı: Elm, – 2007. – 394 s.
10. Xələfov, A.A. Kitabxanaşünaslığa giriş: Dərslik. 3 hissədə. H.1. Kitabxanaşünaslığın nəzəri əsasları; H.2. Kitabxana haqqında təlim / A.A. Xələfov. – Bakı: BDU, – 2001. – 400 s.
11. Xələfov, A.A. XXI əsrin əvvəllərində Azərbaycanda kitabxana işinin əsas istiqamətləri: Mühazirələr, tərtiblər və proqnozlar / A.A. Xələfov. – Bakı, 2006. – 106 s.
12. Xələfov, A. Kitabxanaşünaslığın tarixi və metodologiyası: Dərslik / A.A.Xələfov. – Bakı: Bakı Universiteti Nəşriyyatı, – 2014. – 552 s.
13. İsmayılov, X.İ. Azərbaycan Respublikası regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramının bibliografik informasiya təminatı / X.İ. İsmayılov, N.İ. İsmayılov // Humanitar elmlərin öyrənilməsinin aktual problemləri: ali məktəblərarası elmi məqalələr məcmuəsi. Bur.7. – Bakı: Mütərcim, – 2007. 318-320 s.
14. İsmayılov, X.İ. Kitabxana işinin təşkili və idarə edilməsi: Dərslik / X.İ. İsmayılov. – Bakı: Nurlar, – 2009. – 392 s.
15. İsmayılov, N.İ. Azərbaycanda kitabxana-bibliografiya ehtiyatlarının yerləşdirilməsi və istifadəsinin bəzi məsələləri // Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya: elmi-nəzəri və təcrübi jurnal, – 1999. № 1, –94-99 s.

**Some issues of criteria for identification of rare and valuable publications in regional differentiated scientific research in modern librarianship
(On the example of Sheki-Zagatala economic region)**
Summary

The article comments on a number of new areas of research in the complex of librarianship, bibliography and bibliography in a modern society. In particular, a new scientific direction emerging in modern librarianship – the concept of "Rare and valuable publication" is analyzed, the main theoretical, methodological and practical assessment of this concept. A new scientific direction emerging at a new stage for world librarianship – the concept of "Regional Librarianship", the main priorities of this scientific direction and the generalization around the directions of future development. The development program implemented in the Republic of Azerbaijan analyzes the situation on regional librarianship, as well as other legal documents of national importance, and provides a theoretical analysis of their contribution to the development of the country's regional information system. The relevance of the search of rare and valuable publications in regional librarianship is substantiated, important theoretical and scientific criteria are noted in this direction. Theoretical principles of their substantiation are put forward. Criteria for identifying rare and valuable publications in the complex of document and information resources of the library and information system of the Sheki-Zagatala economic region are noted in this direction. The article offers in the country in terms of the typical readership and historical features, are presented as examples.

Key words: Economic region, regional librarianship, library, information resources, reader, information society, catalog, rare and valuable publication, classical literature.

**Некоторые вопросы критериев выявления редких и ценных публикаций в региональных дифференцированных научных исследованиях в современном библиотечном деле
(На примере Шеки-Загатальского экономического района)**
Резюме

В статье комментируется ряд новых направлений исследований в комплексе библиотечного дела, библиографии и библиографии в современном информационном обществе. В частности, в современном библиотечном деле возникает новое научное направление – понятие «редкое и ценное издание», анализируются основные критерии научно-теоретической, методологической и практической оценки этого понятия. Также на новом этапе мирового библиотечного дела возникает еще одно научное направление – концепция «Региональное библиотечное дело», основные приоритеты этого научного направления, теоретические обобщения вокруг направлений будущего развития. Программа регионального экономического развития, реализуемая в Азербайджанской Республике, анализирует положения о региональном библиотечном деле, а также другие правовые документы государственного значения и дает теоретический

Махаммадли Ибрагимович

have emerged in information librarianship – the concept of "Rare and valuable publication", another scientific concept of "Regional Librarianship", the main priorities of this scientific direction and the generalization around the directions of future development. The development program implemented in the Republic of Azerbaijan analyzes the situation on regional librarianship, as well as other legal documents of national importance, and provides a theoretical analysis of their contribution to the development of the country's regional information system. The relevance of the search of rare and valuable publications in regional librarianship is substantiated, important theoretical and scientific criteria are noted in this direction. Theoretical principles of their substantiation are put forward. Criteria for identifying rare and valuable publications in the complex of document and information resources of the library and information system of the Sheki-Zagatala economic region are noted in this direction. The article offers in the country in terms of the typical readership and historical features, are presented as examples.

document, information resources, reader, information society, catalog, rare and valuable publication, classical literature.

Махаммадли Ибрагимович

анализ их вклада в развитие и совершенствование региональной информационной системы страны. Обоснована актуальность проблемы исследования редких и ценных публикаций в исследовании регионального библиотечного дела, отмечены важные теоретические и научные критерии в этом направлении и предложены методологические принципы их обоснования. В качестве примеров представлены критерии выявления редких и ценных публикаций в комплексе документально-информационных ресурсов библиотечно-информационной системы Шеки-Загатальского экономического района, различающегося в стране типичной читательской аудиторией и историческими мультикультурными особенностями.

Ключевые слова: экономический район, региональное библиотечное дело, библиотека, документ, информационные ресурсы, читатель, информационное общество, каталог, редкие и ценные издания, классическая литература.

Rəyçi: t.ü.e.d.,prof. X.İ.İsmayilov